

ÁGH ISTVÁN

Szemben a vén akáccal

Találkozás a mindenséggel

Boldog tudatlanság és nyíló értelem határán botladozik a kisgyerek az udvari fűben. Mintha kócos dália kelt volna útra a virágágyásból. Billeg, elesik, föláll s futni kezd töretlen önbizalommal. Nemrég kezdett járni, hát a világgá menés szándéka tetszik minden lépéséből. Nem akadályozza lépcső, nyitva a kertkapu is. Várja az út a kukoricás szélén, s arra fordulnak épp a tehenek, hazafelé a legelőről. Hívásnak véli közeledő hangjukat, utánozza hozzájuk indulóban, rájuk mutogat, odaszólna, csöppet sem fél a behemót vonulástól, azt sem érti, a hátulról röppenő kéz miért tartóztatja föl. Zavartalanul bizalmas minden iránt. Azt hiszi neki beszél a világmindenség, ezek a tehenek, meg a macska, az örvösgalamb. Hangjuk szerint mondja a nevüket, szót vált velük. Meghatottan figyelem valamikori önmagam első ártatlan jelenetét, amint visszajátszódik a csöppségben a múltam. Valaha én is olyan csodálattal utánoztam az állatokat, s azt hittem, nyelvük éppúgy megtanulható, akár az udvarba sereglett német és orosz katonáké. Megkérdezhetném majd a lovunkat, mért olyan szomorú, megértethetném a tehénnel legeltetés közben, milyen baj lesz a kárba csavargásból. Azonnal kiderült, képzelgés játszadozott velem, melyet a felnőttek előtt szégyellhettem volna. Hiszen amiről ábrándoztam, még a mesékben is ritkán olvasható. Ott a juhással megeshet, hogy jótettét a tűzből kimentett kígyó az állati nyelv megértésének képességével hálálja meg. Felnőtt koromban olvastam régi emberekről, kiket a főtt kígyó elfogyasztása segített idáig. Sőt a fehér kígyó húsától még a füvek is beszélni kezdenek, különösen Szent György és Szent Iván éjszakáján, s elárulják, melyik betegségre valók. Csak nem a bibliából került elő ez a minden állat közül a legravaszabb, mint az ördögi praktika eszköze? Sejthette volna a juhász a kígyói hála következményeit: gazdaggá teszek, de azzal a föltétellel, ha azt valakinek elmondod, vége az életednek! És hallja, mit mondanak egymásnak a szarkák az öreg fa odújába rejtett rengeteg pénzről. Hazaviszi, és emiatt szabaddítja rá a poklot a kapzsi feleség kíváncsisága: Honnan szerezte? Kit rabolt ki? Mondja csak! Úgy se hal meg. Ha meghal, meghal! Fölfekszik az ura a halottas hidegágyra, de mire elárulta volna a titkát, hallja, mit mond a kakas a kutyának: Én hetven–nyolcvan feleségemnek tudok parancsolni, ő meg annak az egynek se tud. Fölugrott a juhász, levett a szegről egy erős kötelet. Mintha csak arról lenne

szó, hogy ki az úr a házban. A többi mese. Az igazi tanulság mégis, hogy aki a világ rendjét áthágja, belepusztul. Inkább egymást, az emberek beszédét próbáljuk megérteni.

Tiszta forrás

Eljutok-e még a víz jó ízéhez? – sóhajtottam egy régi versben olyan tisztaságra vágyva, amit akkor ez az örök elem fejezett ki a legpontosabban, s mértéke lehetett a világos, áttetsző igazságnak, melyet már nem a nyelv, hanem a szív és szellem ízelhetett. Szertartásos áhítat fogott el minden vízfakadásnál, miként az iskolás gyereket mutatja a kirándulási fénykép. A megörökített pillanat sugárzik mosolyából. Háborús kulacsot tart a szájához, hátradőlve, mint egy futóárokban. A mélyút aljáról emelkedik a pocakos edénybe kapaszkodva, lent is magasban hiszi magát. Csak ennyi látható, azonkívül egyedül ő a megmondhatója, a Somló nyugati lejtőjén a Sédfő vízből kortyol olyan teátrálishan, hadd higgye, aki látja, tele a kulacsa borral. Pedig akkor még a legfinomabb italnál is jobban esett a föld mélyéből csorgó fényes, üdítő hideg, mely a szőlőhegy kaptatóján oltotta a szomjat. És fizetni se kellett érte, csak lehajolni. Az építmény kápolnára hasonlított, rács és mohos fal védte a kicsi duzzasztó medencét, abból csorgott alá kerek nyílásokon a víz, míg zöld növényi fátylakkal játszadozott a sodrás. Bár ezt már nem mutatja a kép, csak a kései képzelet terjeszkedik, s az emlékezet irányít a szőlőskertek végébe ásott kutak felé, a forró beton vagy a pudvás gerendázatú káváig az udvarokon, s fölidézi a gémes kutak égben felejtett sudarát a legelőkön. Én voltam a fiú, aki az áldomást mímelte átszellemült derűvel. S megjutalmazottnak érezte magát mindenütt, ha a rekkenő hőségben vízhez jutott, s csörgőkorsóból, kéve alá rejtett demizsonból pótolhatta gőzölgő verejtékét. Méregzöld sás kerített buja szigetet a réti forrás köré a kaszásoknak. Lehasaltam a süppedő csapás végén, s a régi szokás szerint állati egyszerűséggel érintettem ajkammal a tükröt, s az áramlás ellenében, vagy guggolva, tenyeremből ihattam. Az áttetsző tócsában a pióca meg sem rebbent a csobbanástól, annyira együvé tartoztunk, én és a világ. Jókedvű, harsány kerrentéssel adtam hangot elégedettségemnek. De ahogy az ember és a háziállat megritkult a mezőn, s nem merték a kutakat, megromlott az ivóvíz. A megbolygatott földből máshova szökött a forrás, elgyengült, kiapadt. A talajvíz megmérgeződött. Mára legenda nélküli, élménytelen vegyjellé absztrahált elemet nyerünk a vezetékből. És átfordul a sóhajtás: Eljutok-e még a víz jó ízéhez? – helyett – Eljut-e még hozzám a jóízű víz?

Hol az a föld?

Ősz végén, karácsony előtt juttatja eszébe a postás, hogy neki tulajdon földje is van. Egyszerre hírt ad magáról a haszonbérleti díj megérkezésekor, hogy műveli még a téceszéből visszamaradt nagygazdaság a régi szerződés szerint. De ő még

most is annyira meglepődik, mintha pénzt talált volna, mert sose vette komolyan, bár a négy hektár után járó összeg talán havi lakásrezsire elég, nem azon múlik a háztartásuk, ami a keze alatt a megélhetésük alapja is lehetne. De hát ő a távoli város lakója, nem köti más a temetőn kívül falujához, csak ez a néhány hold, melynek még a fekvését sem tudja. Máshol jelölték ki a részét, mint ahogy régi földjükön is más lett a tulajdonos. Így vált az örökségből egyetlen szám a telekkönyvben, s az évek végén ez a pénz. Képtelenül elvonatkoztatott viszony, mintha a semmiért fizetnének valami ismeretlennek. Látszólagos a juss, ha nincs benne ismert valóságos talaj, emlék, nem köt hozzá az elődök munkája, verejtéke. Hiányoznak, akik percekkel egész életüket hullatták a rögökre, törték, zúzták a hantot, talpuk a finom szemcsékbe merült, s minden mozdulatukkal megújították jogosultságukat, szinte bele is temetkeztek. Az lett az örökségéhez méltó, aki megbecsülte ősei ragaszkodását, küszködését, odavalósi maradt. De a múlt század közepén egy egész nemzedéknek kellett e törvényt megtagadni, s most van miért szégyenkeznie, hogy a századokon átívelő történet nem ér többet a hamar kezébe számolt pénznél, akár csak az emlékezet. Báránnyelűket, akácos dombokat bámul a pásztorgyerek a nyáros laposáról. Azt hiszi, Isten jelenik meg a fáról hallott zörrenésben. Lucernaillatú ló szagát lélegzi be, mikor az istállóból vezet. Kaszálás közben különös metszetek meglepő szépségét látja a lába előtt. Szerelem ajzotta föl izmait aratáskor, s a kévék hajigálása közben. Minden dűlőnek lányneve volt, a vágycsók tündérei lebegtek a harasztos, a Völgydobogón, a Bánom-tagban, az Irtás fölött. Ők lettek sokféle arcra a tájnak barna-kék-zöld szemükkkel, lencsőkkel és éretthéj-színű barna hajukkal. Csak a saját arcát nem tudja odaképzelti soha.

Madárvész

Félrehajtott fejjel, nyakát ingatva néz a balkáni gerle az ablakon át. Fekete csöpp szemében ijedség villan a pillanatnyi meglepetéstől. Mégis hosszan mered rám, s ahogy szokott, egyszerre megun, s közönyös nyugalommal visszazöngesz a fára. Amíg a távolból figyelem, hirtelen eszembe jut, mintha még nem is láttam volna madarat az ideai télen. A tavalyi feketerigó eltűnt emeletünk vaskorlátjáról, nem zaklatják a szarkák a vén akác álmát. És hol vannak a verebek, a cinkék? Csak nem a félelemtől kímélt ez az észrevétlen hiány a madárinfluenzától hangos hónapokban? Hiszen még most e szép szelíd galambot látva is arra gondolok, mi-csoda halálos vírus terjesztője lehet. Vége a gyanútlan bizalomnak, a képernyőn és az újságokban keltett hírek, s az apokaliptikus szóbeszéd sajnálattal vegyes undort vált ki a szárnyasokkal szemben.

Vészhelyzethez illő a politikusok ideges nyugtatása, az orvosok beszéde vezényszavakká szakadozik. Fehérbe öltözött brigádok rohanják meg az ólakat, nyakon csípi, zsákba nyomkodják, fojtják, égetik az egész baromfiudvart. Az égő

toll búze nem érződik, nem hallatszik a halálos sikoltozás, míg odaképelem. S már a karantén kimondása is pokoli övezetté változtatja a trópusokat, Kis-Ázsiát, a Duna-deltát, s amit nem hittem volna, a magyar alföldi falut is. Mintha minden baj okozója az a gubbasztó csirke lenne, amelytől meghalhatnak milliók. Egy el-sápadt, pötyörödött taréj, fölfordult tollcsomó, s a keleti baromfi piac a képen, kopasztott sárga húсок a tepsiben, vaskampó szúrja át a pulyka lilás nyakát. le-kötözik a hattyút, s mint meggyalázott, hagyja, amint kinyomkodják az ürülékét, de már amott, akár a partra sodort uszadék. Ez a kecses patyolat úszott felém a Balatonban? Azt a sirály húzta ezüst ívét a dunai palotasor fölé? Amíg elővigyá-zatosságot diktál a józan ész, lefojtott ösztön játszik a képzelettel, ahogy a kuvik halált jegyez az éjszakában, hatalmas csőrrel bukna elő az emlékezetből a varjak mindennapi csataterünk hulladékára, s amikor sirálycsapatok települnek a ház-tetőkre, azt hisszük, bármely pillanatban támadhatnak a világító udvaron, kémény-en át. S mit hoz a tavaszi madárvonulás, a déli földrészekről nem terjeszti-e ví-rusait az istennek kedves fecske, gólya, sárgarigó? Vagy a sötét, hideg évszak után rögtön el is felejtjük, mert megszólalt a nyitnikék, leszállt az első gólya.

Játszásra való

Gyermekkori utcán repül vele a gépkocsi. Ismerős régi házak tűnnek egymás után a háta mögé. Valami olyan érzés fogja el megint, mint ötven éve, mikor a nagylombú akácokat kivágták, s egyszerre minden ablak, tűzfal látható lett. Nincs kint egyetlen ember sem, hogy utána nézzen, ló sem ijed ágaskodva, nem ugat kutya az idegen szörnyre. A megszokott más nézőpontú képből azonban mégis magára vonja valami a figyelmét. A templomtér gyepén, a legelőre induló gulya, konda réges-régi gyűló helyén, játszásai porondján különös szerkezetet pillant meg, egy gúla formában emelt sárgásbarna ácsolatot. Mintha egymáshoz támasztott fölfelé keskenyedő létrákat állítottak volna a levegőbe. S mert annyira nem illik oda, az elszármazott hazalátogató minden apróságra kiterjedő kíváncsi-sága mozdul benne. S ahogy a templom mögé kanyarodnak, ahogy szem elől veszti, már nem is az érdeklő, micsoda, hanem a viszonya szülőhelyéhez. Ha gyalog érkezik, odamehetne megnézni, megtapogatni. Nem ettől a szóra sem ér-demes újdonságtól döbbenne rá, hogy mennyire elgyöngült az eddigi kapcsolat, talán meg is szakadt ezzel az autós utazással. Valaha még a buszmegállótól ment, köszönt a kapuk előtt, kezét fogott, tétován válaszolt a „mi újság Pesten?” kérdé-sekre. Bár nagyon várták az otthoniak, mégsem illett az út közepén sietni szélső házukig, végig a falun. Azokhoz a jött-mentekhez lett volna hasonló, akiket a helybeliek vizsgáló szeme, s a kutyák dühe az útközépre riasztott. Nem volt még annyira idegen, hogy természetesnek tartsák kívülállását, miként most bekövet-kezett, autókerékkel elődei és saját lábnyomában. Ebbéli morfondírozását egy másik község óvodájának kerti látványa zárta le. A hinta, libikóka, csúszda között

ugyanolyan világosbarna szerkezet magasodott, mint játszótéri kellék, s megéledt a hangos gyerekseregtől. Míg az előbbi céltalanul ágaskodott a kiszáradt kacsaszató helyén. Kamillás gyep zöldelt a partján, kákacsomó állt ki tükréből valaha, s a jeges, korcsolyás telek hosszú labdázásokba fordultak kora tavasszal. Gyerekek röppentek ágról ágra a szilfákon és a jó öreg szederfán. Akármi lehetett játszásra való. Örültek volna ennek az emelvénynek is, ami most úgy áll a helyén, mintha egy mágikus szobor varázsolna gyerekeket magához.

Rekviem telefonra

Mert nem szorulok utcai telefonra, alig érint a hír, miszerint megszüntetik a főleges nyilvános vonalakat. Legföljebb kíváncsivá tesz, megvan-e házunkkal szemben a fülke, hiszen annyira megszokott, hogy észre sem veszem már. A nekítámasztott gazdátlan bicikli lehetne most is az egyetlen figyelemkeltő kép róla, miközben járókelők villannak át ajtaja tükrén, s egyetlen pillanatra bentinek tetszik a kinti, minden kötöttséget kiiktató beszélgetés. Kítámasztott könyökkel, telefonszélke kezüket fülükre tartva, s hozzáegyenesedve sietnek. Lennék csak közöttük, azt hinném nekem szól valaki mögülem, félresodor, ha beér, átsugárzik arcán a beszéd mámorának leplezetlen intimitása, viszi a szót, akár a zászlót. Húsz éve költöztünk ide a lakástelefon miatt is boldogan, de még jó ideig magamat láttam, amint odalent tárcsáz valaki s beszél, s karba tett kézzel tipródik mögöttem a várakozó. Én voltam az, aki Zugló utcáin mászkált a forró napon vagy esőben, hóban, reggel vagy este. Szinte utáltam, annyira irigyeltem azokat, akiknek a magabiztos csörgés hallatszott otthonából, pedig lehet, hogy ugyanannak voltak másképp a kiszolgáltatói. Megváltozott a világ. Az elfojtott hangok forradalma elsodorta a régi szokásokkal együtt a körülményeket is. Ki tudja még, a tantusz mit jelent magyarul, mire használták, mi volt az ára? Nemcsak a hatvan fillér, melyben a bármilyen hosszú beszélgetés került. Lehet, az élet is, barátság, szerelem, munka függött a hiányától. Aztán az alumínium forintos, a réz kettős, az ezüst ötös már három percig, és a megszokott mondatok. S mennyi ajánlás egy-egy telefonkérelemhez. Szaporodtak a madáretetőt idéző, örökké hibás készülékek. És a „Szerelés alatt” szövegű cédulák fedték a tárcsákat hetekig, szakadt zsinórok lógtak a kifosztott kazettára. De most az utcánkban álló fülkéhez nem tartozik már semmi érzélem, harag, kérelés, a boldog hosszú csevegést nem zavarja meg senki. Nem huny ki magában a csikk, nem fúj be levelet a szél. Míg én valakit odavárva, egyszerre azt veszem észre, nem is a régi, a zöldre, sárgára mázolt, kupolás fülkét látom. Másforma áll a helyén, bordóra festett váz, csupa üveg, melynek hátsó falán lila kagyló illeszkedik könnyed ívben a készülékre. Azt felejtetné, amit azonnal fölidéz.

'56 száraz koszorúi

Áll az utcában, a házsorral szemben, a zárt, lándzsakerítésű liget előtt egy lapos-fedelű földszintes épület. Talán hátsó portának emelték, de már régóta szabad bejáratul szolgál vasrácsos kapujával. A járda felől a vörös téglafal és a kinyúló eresz fedett beszögelést képez, megvédheti az esőtől, odaágyaz magának néha a hajléktalan. Eléggé kihasználatlanul bújik meg sarkában a postaláda az észrevétlenné szürkült márványtáblával, melyet a forradalmas egyetemisták emlékére állítottak; PRO PATRIA 1956. Lehet, még a tilosban, lopva rakták erre az eldugott helyre 1989-ben. Az utcai szóbeszéd a Jövő Mérnöke, az Egyetemi Ifjúság és az Igazság fejlécű újságok széttépett címoldalainak jelképes összekomponálását úgy értelmezte, mintha valami szélső balos merénylet után illesztették volna össze a törött kőlapokat a később engedélyezett október 23-i megemlékezésre. Ismeretlen, föld alól támadt szónokok, szavalók álltak ki először. Lelkes csodálkozók vették körül a tüntetőket. Utcai balesetre gondolhatt, aki távolból látta. A rendőrök is messziről figyelték a félig szabad demonstrációt. Így magyarázható az akkori állapotokból az óvatosan félreeső hely kiválasztása ebben a hátsó udvari környezetben. Azóta minden októbert 23-án koszorúzási ünnepséget tartanak itt az autón érkező hivatalos személyek, iskolások, megöszült ötvenhatosok. Nemzetiszalagos virágkerekét akasztanak a vaskampóra, alkonyat után gyertyát gyújtunk mi is. Olyan egyértelműen megszokottá vált, hogy meg sem kellene említeni, ha most e nyárban megint nem száradna még mindig ott az az öt ünnepi koszorú, mind a négy évszak szemete gyanánt, hiszen kiábrándítóan elszomorít a drótra rozsdásodott kórók sivársága, a fémes fonnyadás, melyet csörget a szél, megrezgetnek a járművek. Korom és por lepi a barnás vörösre szikkadt tarka szirmokat, csak a krizantém művirága virít piszkos fehéren. Olyan lehangoló, mint a síron hagyott hervadt virághalom, ha senki sem gondol már a halottra. Vagy mint a szőlőhegyi kápolna oltárán a tavalyi vázás csokor, mert az egyházi rest megjárni a magasztat a védőszent jövő évi búcsúnapjáig. De ezek a nemzeti szalagos koszorúk itt csúfoskodnak, kiteve ezer meg ezer járókelő tekintetének a járda és a bejárat mellett. Egy tanév ideje sem volt elég, hogy észre vegyék az októberi ifjúság utódai. Semmiféle hivatalnak, pártnak, még az erre tévedt utcaseprőnek sincsen gondja rá. Mindenki azt gondolja, nem órá, másra tartozik? Épp az idevezényelt útburkolóknak tűnne fel? Néhány hete fölszedték a kövezetet, s alkalmasnak találták az emléktáblás zugot pihenőhelynek, odátámasztják csákányaikat, odaszórják a kalapácsokat, külön falat raknak a fölhalmozott kőkockából, pallók hevernek mindenütt. Azóta a postaláda üritése is szünetel. Kihúzták az elterelő piros-fehér kordont. Növelték a rendetlenséget, miközben a koszorúk eltávolítására vonatkozó elkésett szándékot is elterelték. S maradt, mint a gazdátlan kripta látványa, a felejtés, néha már attól tartok, véglegesen.

Lomtalan

Az útszélre vetett cipő nyomorúságát kazlakká növeszti a lomtalanítás, mely most e városrészben az őszi betakarítás idejére esik. Valahol szüreti fürtök mosolyognak, vesszőkosárban koccan az alma, csörögnek a csonthéjasok, csűrök és kamrák illatoznak a mező jó szagától. Ám itt az otthoni rend kedvéért akkora a fölfordulás, mintha egy zsidvasárra látnék az ablakomból. A meghirdetett napon rákényszerülök én is számba venni, mennyi fölösleges holmi gyülemlett össze megint tavaly óta, s hasznát vettem-e annak, amit visszatartottam, mint ezt a lestrapált félcipőt. Latolgom a kamra mélyén, s végképp lemondok róla. Pedig milyen könnyeden jártam benne, a téli nehéz bakancs után repültem szinte, akár mezítláb, kisgyerekkoromban. Ő volt útjaim lábnyoma, árulkodott felőlem, merre térültem sárban és főnyenyen, forró aszfaltra pecsételte gyaloglásaim ütemét, külföldi óvárosok, hazai piacok élményeit idézte föl. A lábamhoz formálódott, testtartásom és lépteim szerint kopott a sarka, talpa, gyűrődött bőre, mintha személyem mása lenne, már nem is lábbeli, inkább emlékezet, életem szerény bizonyossága. Akár a többi elfelejtett, amit elnyelt a lom, s párjavesztett szemét gyanánt befalt és bezúzott egyik reggel a szörnyű monstrum. Feltűnés nélkül szeretnék megválni tőle. Műanyag bolti szatyorba rejtem, néhány visszaválthatatlan üveghez fogva terelném el a guberáló figyelmét, aki azonnal kikapja kezemből, s megvető pillantása közben lepottyantja a szemétkébe. Elszégyellem magam s rádöbbenek, micsoda rangkülönbség lehet még itt, a szegénység ingyen piacán is, ebben a fordított hierarchiában a kidobott holmi szerint. Éppúgy az ebből élő meg az erre tévedt érdeklődő között, ki épp véletlenül akadhat itt valamire, ahol a gépesített rajok szálltak meg mindent. Nem érdekes, hova valók, a föld alól sem lephettek volna meg ennyire gyorsan, ilyen magától értetődő iparkodással, amit az utca lakói raktak nagyra. Ijesztők a nehézsúlyú, tarfejű férfiak, méltóságos vénasszony őrkdik a félkarú fotelban, lefoglalt egy babakocsit az alvó kisgyerekekkel. Míg puffannak a matracok, csörömpölnek az üvegek, sodronyok, rációk, cukorspárgával kötözött dobozok zuhannak a szőrös kezek elé, sugárzik, mert minden nyomorúság fölött meg szokott jelenni a fény, egy nyurga fiatal nő, valami éjjeli szekrényt kormányoz a biciklijén, csípőjével támasztja, jobb kezével telefonál, mintha szárnyát emelné.

Örök szeptember

Ki tudja, hány szív dobog szaporábban ezen a szeptemberi napon? Még akinek semmi köze sincs már az iskolához, az is valami ünnepi hangulatot, elfelejtett, szokatlan, lámpalázás feszültséget érez a hirtelen benépesült, hangos utcák zsúfoltabb forgalmában. Mintha a vándormadarak tértek volna vissza, amikor éppen az őszi útra gyülekeznek. Elérzékenyülök a legkisebbek piciségén, s mert olyan elveszeten állnak a hatalmas nadrágok, szoknyák takarásában, a cipők ladikjai

közt, míg a világ második, fölső fele a kamaszok nyári élményeitől lármás. Fékezhetetlen végtagokkal röpdösnek az újra találkozás örömeiben, amíg ezek az ismeretlen legkisebbek mozdulatlan hallgatnak a villamoson. A pár perce még szárnynak tetsző háti táskák egyre mélyebbre húzva tolják őket. Félelem és öröm keveredik a tekintetükben aggodalmas csodálkozássá. Megható grimaszba fordíti arcukat a visszafojtott pityergés. Így láthatnám unokámat is ma, élete első tanítási napjának reggelén, ahogy valaha elindítottuk édesanyját. Így kísértük az idő kapujáig, megismételve a minden korban azonos mozdulatot, szavakat s a szemek egymást kereső fényének üdvösségét. Talán sose fogja majd ilyen szorosan, ilyen aggódó páros löktetésbe merülten a világ legkisebb keze a világ legnagyobbját. Változhat az iskolai élet könyvestül, irkástul, ceruzástul, ugyanazok maradnak a nemzedékek szeptemberi érzelmei, hiszen apám még palatáblán tanult meg írni, én meg most számítógépbe fogalmazok, s a múltak emlékét megilletődve helyezem magam elé. Mert mintha valami különös akarat miatt, generációk keze nyomát őrző ereklye gyanánt maradt volna meg ez a palatábla az idő fölhalmozódott dolgai közt. Nem az enyém volt, bár nevem kezdő betűivel, a végigjárt osztályok római számainak rákarcolásával azt akartam elhitetni. A 19. század végéről örökölhette a bátyám, ha hetven esztendeje még azon tanultak. Mi már ceruzával, tintával a vonalas vagy a kockás füzetbe. Ők erre a fekete fakerekes lapra, mely éppúgy kijelölte a számok kockáit, a betűk egyenes vonalait a palavessző alá, mint az irkák lapjai. Múltba felejtkező kíváncsiság, kisöccsi szeretet, a tulajdonlás gyermeki ösztöne indíthatott a megkülönböztetett figyelemre, mikor a magaménak kijelöltem a ház fölösleges kacatjai közül, de arra biztosan nem számítottam, hogy életre szóló kapcsolatot kezdek el vele. Kisiskolás korom jelképévé változott, s ha kezembe akad, mint horog a nagy halat, kirántja elem azt az alámerült világot, melyet azért mégsem lehetett elveszíteni. A palatábla is hányszor eltűnt és elfelejtődött, a kamra, a padlás annyi kelleetlen tárgya hol van már? A fúrók, vésők, fűrészek, gabonás zsákok, kantárok, zablák sehol. Csak ez a fekete sík, mindig teleírható, letörölhető felület van meg éppen a kallódás útjából visszatérítve ide, abból a korszakból, mikor a h betű a háború volt. Elnyomta a méhek, virágok, szilvák, lovak, cinegék zengő ábécéjét a zuhanó bombázók zaja. S mintha az akkori nehezen húzott egyenes vonalak, az egymásba fűzött girbe-gurba körök sora lett volna nekem a próbatétel az első tanítási nap pillanatfelvételén túl, a térképek, színes ábrák, festett madarak gyönyörű tarkasága, meg a ködbe szivárgott arcok után.